

EMAKUMEAK DIKTADURAPEAN GENERO KRIMENAK AUZITARA

Giza eskubideen urraketa latzak jazo diren gatazketan modu partikularrean sufritu dute indarkeria emakumeek. Aitzitik, oso herrialde gutxitan ikertu dira genero krimen gisa. Argentina da horietako bat; bertan aurkeztu du orain Women's Link Worldwide elkarteak diktadura frankistako krimen matxistak ikertzeko aurreneko kereila historikoa.

Itziar Ugarte Irizar

@itzugarte

ARGAZKIAK: WOMEN'S LINK WORLDWIDE

JUZGADO NACIONAL
en lo
CRIMINAL Y CORRECCIONAL
Federal n°1

MARIA ROMANA SERNIK
JUEZ FEDERAL

Daria eta Mercedes Buxadé ahizpak, beste hiru emakumerekin batera, erizain boluntario gisa Mallorcarantz ontziratuz ziren 1936ko abuztuan, espedizio errepublikazale batean. Falangistek atxilotu eta Mallorcako kuartel nagusira eramane zituzten. Hauen aginduz, moja talde batek birjintasuna frogatzeko azterketa ginekologikoa egin zieten, eta gero falangistek modu basatian behin eta berriz bortxatu zituzten. Hurrengo egunean Son Coletes-eko hilotxan erail zituzten. Gorpuak bertako hobi komunean daudela uste dute senideek, baina oraindik ezin izan dituzte lurpetik atera.

2010etik María Servini de Cubria epailea ikertzen ari den frankismoko krimenen auzira gehitu diren kasuetako bi dira, beste lau emakumeekin batera. Women's Link Worldwide elkarteak aurkeztu ditu sei kasuak kereila batean, emakumeek jasandako indarkeria ere ikertu eta ezagutzera eman dadin.

Teresa Fernández Women's Link Worldwidede abokatuak dioenez, errepresio frankista emakume zein gizonen sufritu bazuten ere, lehenengoek indarkeria zehatza jasan zuten emakume iza-teagatik beragatik. Erregimenak bi arrazoi erabili zituen emakumeak jazarri eta torturatzeko: ideologikoki erregimenaren kontrakoak ziren gizonen senide izatea eta diktadurak emakumeei ezarritako etxeko eremuarekin apurtzea.

Kereilan azaltzen diren sei emakumetarik bosten testigantzak senideen eta Bartomeu Garí historiagilearen bitartez jaso dituzte. Gaurko egunez lau desagertuta daude eta bakarra da bizirik dagoena: Lidia Falcon O'Neill abokatu feminista. 1960 eta 1974 urte bitartean zazpi aldiz atxilotu zuten, besteak beste zenbait iritzi artikulua argitaratzeagatik. Bost atxilo-aldietan torturatu zuten: emakume izaerarekin zerikusia duten eraso zuzenak, ugalketa baldintzatzeko sabelean kolpeak eta erditzearen inguruko etengabeko irain eta aipamenak.

Diktadura frankistan hainbat genero krimen nagusitu ziren: sexu indarkeria, tortura, haurren lapurreta eta ilea larru-arras moztuta errezino olioarekin egindako purgak. Sexu indarkeria espetxeetan eta atxiloaldietan gertatu zen nagusiki, eta haur gehienak ospitaletan lapurtu zituzten. Denera 30.960 haur, kereilan azpimarratzen denez. Emakumeak, gainera, genero diskriminazioz torturatu zituzten, irain sexista, genital-

» **Maria Servini de Cubria epailea ikertzen ari den kausara gehituriko sei emakumeetatik lau desagertuta daude eta bakarra da bizirik dagoena: Lidia Falcon O'Neill abokatu feminista; 1960 eta 1974 artean bost aldiz torturatu zuten**

» **Nazioarteko krimenak genero ikuspegiarekin aztertzea, fokua testuinguru bakoitzean emakume eta gizonen artean izandako botere harremanetan jartzean datza**

letako deskarga elektrikoak eta ugalketa oztopatzeko kolpeekin, Falcon O'Neillen testigantza erakusgarri.

Argentina bide-urratzaile

Gaurko egunez, Argentina munduko herrialde bakanetakoa da diktadurako krimenen arduradunak bere justizia sistema propioaren aurrean epaitzen. Are bakanagoak dira prozesu judizial horren barruan emakumeen aurkako krimen zehatzak salatu, ikertu eta epaitzeko urratsak.

Azken diktadura militarren aurkako lehen prozesu judiziala 80ko hamarkadan hasi zen herrialdean, baina urte gutxira bertan behera geratu zen, harik eta 2005ean epaiketari berriz ekin zitzaieen arte. Fernándezen esanetan, "emakumeenganako errepresioaren gaian Argentina askoz aurreratuago egon da, bereziki bigarrenaz epaiketari hasi zirenean emakume taldeak oso adi ego zirelako prozesu berrian genero ikuspegia txartatzeko".

Kasu honetan ere, andrazkoak ezarritako roletik atera eta militante politikotz izatea bizi osoko markekin zigortu zen. Delitu sexualak ez ziren kasu isolatuak izan, herrialde osoan sakabanatuta zeuden bostehundik gora atxilotze zentro klandestinoetan praktika planifikatuak izan zen, diktadura militarrek abian jarritako "garbiketaren" parte. Emakumeak sistematikoki bortxatu eta sexu indarkeriaz zigortu zituzten: biluzte behartuak, hilekoa izatean edonolako garbiketarik ukatzea edo torturagatik ahulen zeudenak kateatuta eta begiak estalita bortxatzea. Haurdun zeuden emakumeak ere berdin tratatu zituzten kasurik gehienetan eta haurrak behin jaiota, amarengandik banandu eta milaka desagerrarazi zituzten.

Herrialdearen urterik ilunenak argitzeko izan diren 200 epaiketa baino gehiagotan, lortu da diktadura sasoi-ko agintari batzuk genero krimenengatik kondenatzea. Lehenengoa 2010eko ekainean izan zen, Mar de Platako agintari ohi bat –Gregorio Rafael Molina– bi emakume bortxatzeagatik zigortu zuten, beste kargu batzuen artean. Argentinako diktaduraren kontrako prozesu judizialean genero indarkeria zigortu zuen aurreneko epaia izan zen eta praktikaren sistematikotasuna frogatzeko ere balio izan zuen.

Ez da erraza, baina, emakumeei gertatukoaren salaketa muturreraino eramatea. Susana Chiarottik, Argentinako emakumeek jasandako sexu indarkeriari buruzko *Grietas en el silencio* (Arrakalak isilpean) liburuaren egileetako batek, esana du azken epaiketetako sententzien %5 baino ez dela genero ikuspegiak eraginda izan.

Albo kaltea baino gehiago

Nazioarteko krimenak genero ikuspegiarekin aztertzea, fokua testuinguru bakoitzean emakume eta gizonen artean izandako botere harremanetan jartzean datza, gatazkak emakume eta gizonengan izandako eragin ezberdina ikertu ahal izateko.

Genero krimenak sarri bortxaketarekin –penetrazioarekin– lotzen dira, baina indarkeria zabalagoa barnebiltzen du, esaterako: eskukatzeak, esklabotza sexuala, hainbat jazarpen bide eta sexu indarkeria –behartutako biluzteak edo mehatxu sexualak kasu–, emakumeengan orokortua baina gizonengan

» **TERESA FERNÁNDEZ
(WOMEN'S LINK WORLWIDE):**

“Oso zaila da jendeari ikusaraztea gizonek jasandako indarkeria bezain garrantzitsua dela emakumeek jasandakoa argitara ateratzea, ez baita parekoa ia inoiz. Bizi garen gizarte patriarkalean, ikuspegi maskulinoa gailentzen da arlo honetan ere”

ere erabilia, Argentinako kasuak frogatu duenez.

Generoan oinarritutako indarkeriak soka luzea du gizakiaren historian. Urte luzez krimen hauek familiaren ohorearen –ohore maskulinoaren– aurkako erasotzat jo izan dira, eremu pribatuko iraintzat. Gatazketan albo kaltetzat ulertu dira eta horrek delitu gisa epaitzea zaildu du, kasu horiek inpunitatera eramanez.

Fiskal eta epaile askok gaian “sentsibilizazio falta” dute Fernándezen usteetan. Sexu indarkeria biktimek sarri ez dutela garrantzirik izaten dio, ez zaie-lako galdetu ere egiten. “Oso zaila da jendeari ikusaraztea gizonek jasandako indarkeria bezain garrantzitsua dela emakumeek jasandakoa argitara ateratzea, ez baita parekoa ia inoiz. Bizi garen gizarte patriarkalean, ikuspegi maskulinoa gailentzen da arlo honetan ere”, azaldu du abokatuak.

Pauso txikitan aurrera

Erregimen autoritarioak genero ikuspegiarekin aztertzeari geroz eta arreta gehiago eskaintzen zaio nazioartean Fernándezen iritziz, baina esan gabe doa, inolaz ere ez nahikoa: “Genero jurisprudentzia pauso txikitan doa aurrera. Emakumeei eragiten dieten giza eskubideen urraketak sakonagotik aztertu behar dira eta prozesu judizial guztietan kontuan hartu”.

Women’s Link Worlwide elkarteak horretan dihardu 2001ean sortu zene-tik, besteak beste emakumeek gatazken testuinguruan sufritutako indarkeria auzitara eramaten. Duela gutxi Guatemalan egindako lana nabarmendu du Fernándezek.

Indarkeria sexuala eta bortxaketa gerrako armatzat erabili ziren herrialdean 80ko hamarkadako gatazka armatuan, biztanleria indigena maia ikaratu eta txikitzeko. 2013an Women’s Link Worlwideko abokatueta-batek txostena aurkeztu zuen auzite-gietan, emakumeak eta neskak Guatemalako militarren helburu izan zirela frogatzeko, erasoetatik bizirik ateratako hamar emakumeren testigantza zuzenarekin. Aurreneko aldia izan zen herrialdean sexu indarkeria jasan zuten emakumeen testigantzak nazioarteko krimen gisa aurkeztu zirena, eta ez gatazka armatuko albo kalte huts gisa.

Egiatzko justizia jokoan

Aurkeztutako kereilarekin emakumeek jasandako errepresio matxista ikusarazi nahi du Women’s Link Worlwidek, orain, frankismoaren auzian harriak mugitzen hasiak egon daitezkeela baliatuz. Fernándezek dioenez, bada zantzurik frankismoaren inguruan urteetan luzatu den isiltasuna arrakalatzen ari dela pentsatzeko. Nazioartetik Espai-

niako Estatuari egindako presioak edo azkenaldian lurpetik ateratako 1936ko gerra zibileko gorpuak aipatu ditu, adibide gisa.

Krimen matxistak ikertzeko oztoporik handienaz galdeginda, Espainiako Estatuan frankismoa bera ikertzea aski oztopo dela dio. Diktadurapean jazotako krimenak ikertzeko egun abian den auzibide bakarra Argentinatik ari da zuzentzen Servini de Cubria epailea, eta honi ere trabak jarri dizkiotela gogorarazi du. Azkenetakoa, tortura eta hilketengatik inputatutako 18 frankistei galdeketa egiteko Serviniren eskaerari entzungor egin izana.

Oztopoak oztopo, orain aurreneko erronka kereila onartua izatea dela dio Fernándezek, eta hala izatekotan, Ruan-dan edo Jugoslavian bezala, genero krimenen inguruan dagoen jurisprudentzia guztia aplikatu dadila. “Bortxaketa, umiliazio publikoak... gizakiaren aurka-ko delitutzat har daitezela”, dio.

Diktadura garaiko emakumeei jazotakoa ezagutzera emateko abagunea baliatu behar delakoan da: “Egiatzko genero-justiziaren aldeko borrokan mugimendu soziala eragin nahi dugu, historia osorik ezagutarazi. Atzera begiratu ahal izatea, gertatu zena ezagutu eta beldurrik gabe hartaz hitz egin ahal izatea”. Ideia argi du: ez bada emakumeek bizitakoa ere kontatzen, ez da justiziarik izango. ■